

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Ο ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ

(ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΑ)

Ο Φώσκολος γεννιόταν σ' εποχή που σ' τον κό-
σμον υπόβροσκον οι φιλελεύθερες ιδέες που φεραν
κατόπι τη Γαλλική επανάσταση. Τό περιβάλλον
κ' η κοινωνική ανισότης της Ζάκυνθος τόν έκα-
μαν νά έγκολπωθή γρήγορα τό πνεύμα της έπο-
χής του. Τη δημοκρατική του τάσι έδειξε μικρού-
λης άκόμα σ'τό γυνωσ'τό έπεισόδιο με τούς Έβραί-
ους. Σά βρέθηκεν άπότομα, φεύγοντας από την
πατρίδα του, στην ποιητική πόλι του Σάν Μάρκου,
του Δουκικού παλατιού, της ιστορικής λαγούνας,
των λεμβοδρομιών, της τέχνης, της χλιδής και της
άκλασίας, στην καθαυτό πόλι της κοινωνικής
διάκρισης, μεγαλωμένος πιά 14 χρόνων και με την
αίθλαση ψυχροσύνθεσί του, δε μπορούσε παρά νά
οιχτή κι' αυτός άσυνείδητα στην πάλη της ζωής,
ζητώντας κι' αυτός τό μέρος που του άνήκει.

Ο Βενετσιάνικος λαός, συντηρητικός από άτα-
βισμό, άρχισε μολοτούτο νά συζητή και νά σχο-
λιάζει τις έξωφρενικές ειδήσεις που ήρχονταν από
τη Γαλλία, ν' άυτοεξετάζεται και νά συλλογίζεται.
Πού και πού συνωμοτούσαν κι' όλας. Στην κίνησι
αυτή ο μικρός Ζακυνθινός έπαιξε σπουδαίο ρόλο.
Συζητούσε κι' άπερίσκεπτα εξέφραζε έλεύθερα τις
πεποιθήσεις του. Μαζεύονταν με τούς φίλους του
στη συνοικία Σάν Πόλο
σ'τό σπίτι του Φερραντίνι
ή κ' εκείνο του Άγγελου
Κιοζότου, και φλογερός
καθώς ήταν τούς κατη-
χούσε στις νέες ιδέες της
έλευθερίας, ισότητος και
άδελφότητος.

Με τη διακήρυξι των
δικαιωμάτων του ανθρώ-
που, με τη γοργή εξέλιξι
της Γαλλικής επανάστα-
σης, τό φανατισμό της και
τό άφθονο αίμα που χυνό-
ταν σ' όνομά της, ο κό-
σμος όλος τρόμοξε και
πιότερο άκόμα ή όλιγαρ-
χική κυβέρνησι του Σάν
Μάρκου. Φοβισμένη, έπι-
τηρούσε με φόβο και πα-
ρακολουθούσε κάθε φι-
λελεύθερη κίνησι. Τρό-
μαζε με τη σκέψι πώς τό
πανάρχαιο πολίτευμά της
θά παρασυρόταν από τό
χείμαρρο των νέων ιδεών.
Άποκρούει τη συνθήκη
που της προσφέρει ή Αύ-
στρία και τη συμμαχία
που της προτείνει ή Γαλ-
λία, νομίζοντας πώς θά
σωζόταν με μιάν άυστη-
ρήν ούδετερότητα. Η γε-
νική δυσφορία όμως αυ-
ξάνει και έπί κεφαλής ο
Ούγος, έξωτερικεύει την
κοινήν άγανάχτησι με τό
σονέττο του «στη Βενε-
τία». Με τό Θυέστη έξά-
πτει πιότερο τά πνεύματα
των προχωρημένων δημο-
κρατικών.

Μιά μέρα—μās λέει ο
De Winkels—καθώς ο
Φώσκολος πήγαινε περ-
πατώντας στην πλατεία
του Σάν Μάρκου, ένας
καλοντυμένος, που άνα-
γνώρισε κατόπι για φίλο
του, τόν πλησίασε κι' άρ-
χισε νά του μιλή για τά
πολιτικά νέα και τις προ-
όδους της επανάστασης
στην Ιταλία. Σέ μιάν στι-
γμή βγάξει όπό την τσε-
πη του μιάν τριχωτή κεν-
κάρδα και τη δείχνει σ'τόν
ποιητήν που πηδ' από τη
χαρά του. Χωρίστηκαν
κι' ο Φώσκολος γυρίζον-
τας άνυπόπτα σ'τό σπίτι
του, άρχισε νά διαβάξει
τάντη. Έπειτ' από λίγο
χτυπά την πόρτα ένας

φτωχοντυμένος και ρωτά τη Διαμαντίνα Σπαθή,
για τό γιό της. Εκείνη κατάλαβεν άμέσως πώς
ήταν άνθρωπος των ιεροδικαστών κ' έτρεξε τρο-
μα μένη στην κάμαρα του παιδιού της, άκολου-
θούμενη από τό φορτικόν επισκέπτη, κ' έροίξε—
μή μπορώντας νά κάμη άλλο—μιάν εύλωτη μα-
τιά σ'τόν Ούγο. Ο άπεσταλμένος τόν έρώτησε για
τά ποιήματά του και για τά θέματα που διάλεγε.

Έκαμε κατόπιν έρευνα σ' όσα χαρτιά ήταν σ'τό
τραπέζι και του είπε μετά, πώς στην πόρτα είνε
κάποιος που θέλει νά του μιλήση μυστικά. Τό
πρώτα φανερώθηκε. Οι ιεροξεσταστές ήθελαν νά
τόν έχουν σ'τά χέρια τους. Ο ποιητής μας τόν
άκολούθησε με θάρρος και φεύγοντας ζήτησεν από
τη μάνα του την εύχή της, καθώς έκανε πάντα.
Κείνη του τη δίνει Έλληνικά προσθέτοντας άκόμα
στην ίδια γλώσσα για νά μήν την καταλάβουν
«Κοίταξε μήν προδώσεις τούς φίλους σου».

Στή σκοτεινήν αίθουσα των φοβερών ιεροδι-
καστών, σ'τό Δουκικό παλάτι, που τόν πηγαίνουν,
ο Φώσκολος δέν έννοει νά πη λέξι. Τόν αφή-
νουν. Αυτός όμως σκέφτεται πώς δε θάχε πιά
ήνυχια στη Βενετία και φεύγει στην Πάδοβα.
Τόν ξαναπιάνουν και τόν φέρουν πίσω. Τόν άνα-

κρίνουν πάλι και τόν ξαναφήνουν. Τότες πιά ο
Φώσκολος φεύγει στη Βολωνία και κατατάσσεται
σ'τό δημοκρατικό στρατό της Κιζαλπίνας.

Ο Ναπολέων είχε πιά κατεβή γοργός στην
Ιταλία κ' έλευθέρωνεν όλόκληρες επαρχίες. Έν-
θουσιασμένος τότες ο ποιητής του κάνει από τη
Βολωνία την ώδή σ'τόν Έλευθερωτή Βοναπάρτη,
άφιερώνοντάς τη στην πόλι Reggio.

«Σέ σās—γράφει στην άφιέρωσί του—που
πρώτοι δείχτηκατε άληθινοί Ιταλοί κ' έλεύ-
θεροι πολίτες, και με τό γενναίο παράδειγμά σας
ξυπνήσατε την κοιμισμένη Ιταλία, σέ σās άφιε-
ρώνω, γιατί σās άνήκει—την ώδήν αυτή, που
έγώ με έλεύθερη λύρα, έτόλμησα νά κάμω σ'τόν
Έλευθερωτή μας».

Νέος καθώς είμαι, γεννημένος στην Ελλάδα,
άλλ' άναστημένος στη Δαλματία και μιλώντας
Ιταλικά μονάχα από 'δω και τέσσερα χρόνια,
ούτε θάπρεπε, ούτε θά μπορούσα νά ύμνήσω
τούς έλεύθερους Ιταλούς. Η θεία όμως πνοή
της έλευθερίας που με φλογίζει και με κάνει
άνθρωπο έλεύθερο και πολίτη πατρίδας, που δε
μυώδωκεν ή τύχη, άλλά διάλεξε έγώ, μου δίνει δι-
καιώματα Ιταλού και δημοκρατικό ένθουςιασμό,

ώστε σηκώνόμενος ψηλά
νά ύμνώ τό Βοναπάρτη
Έλευθερωτή και ν' άφιε-
ρώνω τά ποιήματά μου
στην πόλι που έδωκε ζωή
στην Ιταλία.

Πρώτος χρόνος της Ι-
ταλικής Έλευθερίας».

Τη στέλνει τυπωμένη
και τη συνοδεύει με τ' ά-
κόλουθο γράμμα σ'τους
κατόικους της.

«Πολίτες».

«Άφησα τη Βενετία,
την πατρίδα των προγό-
νων μου κ' ήλθα στην
Κιζαλπίνα με δημοκρατι-
κή πίστι και θάρρος έ-
λεύθερου ανθρώπου. Οι
πρώτες γραμμές πούγρα-
ψα ήταν για την έλευθε-
ρία...».

Τι γινόταν στην ψυχή
του ποιητή;

Ο μεγάλος Ντ' Σάν-
κτις στη θαυμασία εκείνη
κριτική του για τό Φώ-
σκολο, μās λέει:

«Ο Ναπολέων προβάλ-
λει σ' τις Άλπεις φωνά-
ζοντας έλευθερία. Οι νί-
κες του εξάπτουν τις
φαντασίες, οι προκηρύ-
ξεις κ' ύποσχέσεις του
ξυπνούν τις πιο μεγάλες
ελπίδες. Φαίνεται σιμά ή
χρυσή εποχή. Η Βενετία
διακηρύττει την ούδετε-
ρότητά της. Ο Φώσκολος
άγαναχτεί. Τό δημοκρα-
τικό κύμα συμπαρασύρει
την παλιά όλιγοκρατία. Βλέ-
πουμε τό Φώσκολο στις
διαδηλώσεις νά ζητή τό
procès verbal. Ο αίσθη-
ματίας, ο μελαγχολικός
Φώσκολος μπαίνει στην
πολιτική ζωή με την πό-
λη του Άλφιερί και την
έκφρασι του Δάντη. Η
σχολή αυτή κάνει την εκ-
φάνισι της στην πλατεία.
Σ'τόν ένθουςιασμό τούτον
του λαού και στις άπα-
τηλές έλπίδες μιας νεο-
λαίας με πίστι, ο έλεύ-
θερος άνθρωπος Νικο-
λός Ούγος Φώσκολος, ά-
πευθύνει μιάν ώδή σ'τόν
έλευθερωτή Ναπολέοντα.
Πώς φαίνεται ή σχολή!
Μίλει σ'τό Βοναπάρτη κι'
άρχίζει από τη θεία Έ-
λευθερία, πούφυγε από τη

E. AUBRY.—«Διακοπαί» σ'τό Esterel.

[Έκθεσις Γάλλων Καλλιτεχνών]

ΥΠΟ
ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

ΣΧΟΛΙΑ
ΚΑΙ
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐνθὺ κατὰ τὴ δικαί μου ταπεινότητι ἀντίληψι, τὸ λυρικό καὶ ἐν γένει ποιητικὸ μέρος τῆς Βίβλου δὲν ἀποκλείει κατὰ τὸ ἀποκλειστικὸ καὶ στενὰ θρησκευτικὸ στῆ οὐλήν τῃ του, μὰ γενικὰ ἔθνος. Κ' ἐπειδὴ ἡ Μοῦσα ἐνὸς ἔθνους δὲν ἐμψυχώνεται μονάχα ἀπὸ τῆ μεταφυσικῆ πίστει, μὰ καὶ ἀπὸ μιᾶς πολεμικῆς νίκης, ἑνα πολιτικὸν τρόπον, μιᾶ φιλοσοφικῆς ἀλήθειας, ἑνα ἔρωτικό αἰσθήμα κ.λ. κ.λ. κ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά βοσκοῦνται μεσ' στῆ Βίβλο ποιητικὰ κομμάτια ποὺ ἔλκουνε τὴν ἐμπνευσίον τους ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς σκέψεις, ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἰδανικά καὶ τὰ αἰσθήματα, νομίζουμε πὼς οἱ συλλέγτες τοῦ Βιβλικοῦ κανόνα, ἄνθρωποι μὲ πολλὴ πλατυτέρας ἀντιλήψεις ἀπ' οἱ τοὺς φαντασθέντες συχνὰ ἢ μετέπειτα θεολογικῆ στενοκαρδία, ἄνθρωποι ποὺ θελήσανε νὰ περιώσουν ἐπὶ τὸν ἐθνικὸν φιλολογικὸν θησαυρὸ ποὺ βρέθηκεν στὰ χέρια τους λίγον καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὴν τελειωτικὴν διασπορὰ τῆς ἐβραϊκῆς φυλῆς, σταθῇσαν πολλὴν συνεπεί ἀπέναντι τὸν ἱερὸν τοῦ σκοποῦ, τοποθετώντας, πλᾶϊ στὰ ἄλλα συγγράμματα τῆς Βίβλου καὶ τὸν ποιητικὸν ἔθνον αὐτὸ θησαυρὸ: Τὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων» ἔχει ἐκτελέσει θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν χρέος μὴν ἀφίροντας νὰ χαθῇ τὸ παθητικὸ αὐτὸ Ἄσμα ποὺ ἀποτελεῖ σίγῃ, καθὼς τὸ ἐθνικὸν κάπου ὁ Σααδία, τὸ κλειδί ἐνὸς ἀπολεσθέντος παραδείσου.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν μὰς γνώμην, λίγοι τοὺς ἐνδιέφεραν τοὺς πρῶτους συλλέγτες τοῦ Βιβλικοῦ Κανόνα οἱ μέλλουσες ἀνθρωπίνες γενιές: θὰ διακρίνανε μέσα στὴν ἀδογμάτιστὴ αὐτὴ συλλογὴ τὰ διάφορα ὀνόματα τῆς ἐκάστοτε θρησκευτικῆς ἀλήθειας (1). Κ' ἐπειδὴ πρὸς βούλῃ πὼς κάθε τι τὸ ἀληθινὸ (κατὰ τὴ φράσιν τοῦ ποιητῆ) εἶνε συνάμα καὶ ἐθνικὸ καὶ, κατὰ φυσικὴ συνέπεια, θρησκευτικὸ, ἔκαμαν τὴν ἀντὶ τῆς εὐγενικῆς χειρονομίας νὰ παραχωρήσουν μιᾶ θεοσοφία καὶ στὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ἀνάμεσα στὰ ἄλλα θρησκευτικὰ ὑμνολογίματα τῆς Βίβλου, ποὺ μερικὰ ἀπὸ δάφνη, ὅσοις ἐν ἄλλοις τόσο πολλὰ καλλιτεχνικῶς μὲν πρὸς τὸν Chir Hachirim!

Τιμὴ καὶ δόξα στοὺς φιλελεύθερους αὐτοὺς ἐθνεργάτες! Ἐνὰς τρίτος ἰσχυρισμὸς ἀντιπροσωπεύει τὴν γνώμην μιᾶς δόξατος λεγέμενος κριτικῶν ἐπιστημόνων ποὺ γὰ δάφνης τοῦ Ἄσμα Ἀσμάτων δὲν ἔχει μὲν ἀλληγορικὸ-θρησκευτικὸν χαρακτῆρα μὰ κρύβει μιᾶν εὐκολοδιὰ κριτικῆς θέας.

Ἀπὸ τὸ Jacobi (1771) ἴσαμε τὸ Renan (1860) προσπερνώντας τοὺς Velthusen, Umbreit Ewald κ.λ., ποὺ δλοῖ-τους γενικά, κατατάξανε τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων μέσα στὸ δραματικὸ εἶδος, φερόντας ἴσαμε τὸ δικὸ μας τὸ Φιλίππο ποὺ συμφώνησε στὶς γενικὲς τοῦλάχιστο γραμμὲς μὲ τοὺς παραπάνω, συναντήσανε μιᾶ σειρά ἐπιστημόνων κριτικῶν ποὺ βοσκοῦντε τὸ κλειδί τῆς ἡθικῆς θέσης τοῦ ἐρωτικοῦ μας τραγουδιοῦ στὸ 7ον ἐδ. τοῦ 8ου Κεφ. ποὺ εἶνε καὶ τελευταῖο: «Τίποτε δὲν μπορεί ν' ἀντεσταθῇ στὸν ἔρωτα τὸν εὐκρινῆ, ὅταν

ὁ πλοῦσιος θέλει ν' ἀγοράσῃ μὲ χρῆμα τὴν Ἀγάπην, θὰ καταστήσῃ μπαγνίγην καὶ τρελλός...»

Γιὰ ὅλους τοὺς προαναφερομένους (τὸν ὁποῖον τὴν γνώμην θ' ἀναλύσουμε καὶ θ' ἀντικρύσουμε πρὸς κάτω), τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, ἀποτελόντας, καθὼς εἶπαμε, ἑνα δραματικὸ κομμάτι στὸ εἶδος τοῦ, ἐξυπνίζεται, ἐν συντόμῳ, πάνω στὴν ἐξῆς ὑπόθεσι: «Ἡ κόρη ἐνὸς ἀμπελοφυτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔχει παντρεφτὴ τελευταία κάποιον μικρὸν τορπάνον τῶν περιγύρων. Τὴν ἀπαγάγουν καὶ θέλουν νὰ τὴν φέρουν μεσ' στὸν χορὸν τοῦ Βασιλῆα. Μὰ αὐτὴ ἀντιστέκεται σ' ὅλες τὶς ὑποσχέσεις καὶ τὰ παρακάλα τὸν ἀνέκτα καὶ τέλος ξαναβρίσκει τὸ συζυγὸ τῆς».

Ἐτοὶ τὸ προαναφερθὲν 7ο ἐδάφιο τοῦ τελευταίου Κεφ. ἔρχεται σὺν γνωμικῇ ἐπισφράγιει στὴν ὀλην ὑπόθεσι ἢ σὺν ἀβίξῳ στὸν παραφερμένο βασιλῆα.

Ὅστε ἀφοῦ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων δὲν ἔχει μὲν χαρακτῆρα στενὰ θρησκευτικὸ, μὰ στηρίζεται πάντα πάνω σὲ κάποια βάσι ἡθικῆς, πολὺ δικαιολογημένα βροσκαται μέσα στὸ βιβλικὸν Κανόνα. Ἀλλ' ὅσοις ἐδῶ πρόκειται, καθὼς διακρίνεται ὁ Michaelis, γιὰ ἑνα πολὺ τιμιον ἔρωτα, καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὸ ἐξορκιστοῦμε ὡς σκανδαλισμὸν, καθὼς ἤθελεν ὁ Κουσταλέωνας.

Ὅλα αὐτὰ τ' ἀναπτύσσει μὲ περισσὴν σοφίαν ὁ Renan στὴν περισπούδαστὴ μελέτῃ ποὺ ἔχει προτάξει στὴ δικαί του μετὰφρασί τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων. Ἐπίσης τονίζει, ὁ σοφὸς φιλόλογος, πὼς μέσα στὸν βιβλικὸν κανὸνα βροσκαται καὶ ἄλλα συγγράμματα ὅχι καθαρῶς θρησκευτικὰ, μὰ γενικὰ ἡθοπλαστικά, ἐποικοδομητικὰ κ.λ. ὅπως ὁ Ἐκκλησιαστής, οἱ Παροιμίαι καὶ τόσα ἄλλα.

Ὅλα αὐτὰ περιττὸν εἶνε νὰ ποῦμε πὼς δὲ μὰς ἱκανοποιοῦν οὐτε μὰς πείθουν.

Πρῶτα: τὸ χωρίον αὐτὸ τοῦ «Τραγουδιοῦ» ποὺ ἀποτελεῖ κατὰ τὴν γνώμην τους τὸ κλειδί τοῦ ἡθικοῦ Παραδείσου συναπαρτίζεται στὸ τελευταῖο κεφάλαιο—ἑνα μέρος δηλαδὴ ποὺ, κατὰ τὴν ταπεινὴν μὰς ἀντίληψιν καὶ κατὰ τὴν γνώμην ἐπίσης ἄλλων κριτικῶν, δὲ βροσκαται ὡς ἄμοση συνοχὴ μὲ τὰ παραπάνω κομμάτια.

Ἐνὰς ἄλλος μὲ προσεχτικὸς μελετητὴς τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων, ποὺ νὰ εἶνε πασιμόνος μέσα στὴν ψυχὴ τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσας, μόλις φτάσει σ' αὐτὰ τὰ χωρία θ' ἀντιληφθῇ ἁμέσως τὴ διαφορά τοῦ ὕψους καὶ τὴν ἀπότομην ἀλλαγῇ τοῦ θέματος. Πολλὰ πράγματα μὰς κάνουνε νὰ ὑποπτευόμεστε μήπως ὀριζόμενα κομμάτια σ' αὐτὸ τὸ Κεφάλαιον εἶνε παραχρησμένα ἀπὸ τρίτον χερὶ. ὅχι δηλαδὴ ἀπὸ τὸν πρωτογράφον ποιητὴ Ἐκτός τούτου πόσες εἰκόνες, πόσες ἐκφράσεις συναντᾷ κανεὶς μέσα στὸ ἡθνοφυλολόγιστο αὐτὸ τραγοῦδι ποὺ θὰ μπορούσανε δικαιολογημένα νὰ γαργαλίσουνε καὶ τὸν πρὸς σεμνότερον ἀναγνώστη καὶ οἱ ὁποῖες δὲ μὰς πείθουν, μὰ τὴν ἀλήθειαν, πὼς ὁ ποιητὴς δημιουργοῦσε μὲ μιᾶ ἡθικὴ προκαθορισμένη διάθεσι

Ἐντὺ, καθὼς θ' ἀναπτύξουμε πρὸς πέρα, ἐμεῖς δυσκολευόμεστε νὰ πιστεύουμε στὴν ἐν γένει δραματικὴ πλοκὴ καὶ συνοχὴ τοῦ τραγουδιοῦ.

Τίποτα. Τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων δὲ στηρίζεται σὲ κανένα ἡθικὸ φόντο. Εἶνε ἁπλῶς μιᾶ σειρά ἐρωτικῶν τραγουδιῶν, ἴσως ἐπιθαλαμίων ἀσμάτων, ποὺ οἱ πρῶτοι συλλέγτες τοῦ Β.βλικοῦ Κανόνα, ἀπὸ μιᾶ πολὺ ἀντὶ τῆς εὐγενικομένης ἔθνης συνειδητοῦ δὲ θελήσανε νὰ τὴν ἀφήσουν νὰ χαθῇ μεσ' στὸ μεγάλο αἶφωνα τῆς προαναμενομένης διασπορᾶς.

Μὰ τότε ξαναρχοῦμε στὴ μεγάλῃ μὰς ἀπορία: πὼς ἡ ἐβραϊκὴ παράδοσι τοῦ θεώρησαν ἀλλογενικὸ; τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε δυσκολονόητο διὰ καλοσκεφτοῦμε πὼς δὲν ἐπικράτησε πάντοτε ἀνάμεσα στοὺς σοφοὺς τοῦ Ἰσραὴλ τὸ ἴδιο φιλελεύθερο πνεῦμα ποὺ ἐσπώρεσε τοὺς πρῶτους συλλέγτες σὲ μιᾶ τόσο ἀντὶ τῆς χειρονομίας. Ἐπείτα νὰ βρεθῇ, μὲ κάθε θυσία, ἑνας τρόπος δικαιολογίας τῆς θέας τοῦ ἀνόντου καὶ σκανδαλισμοῦ αὐτοῦ ποιήματος μέσα στὰ θεοπνευστα συγγράμματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τοῦ σκαρδασμοῦ στὴν ἀρχὴ τὴν ἀφιέρωσι σὸν Σολομώντι. Μὰ αὐτὸ μὴν δὲν ἔφτανε. Εἶταν ἡ ἐποχὴ τοῦ ἡθικοῦ ἀλλογενικοῦ ἐρωτικῆς τῶν βιβλικῶν κεμένων μὲ τὴν μεθόδον τῆς «Ἀρχαῖα» ἀρχαῖα κυριολεκτικῶς, μεταμορφώνοντας τὰ πρὸ ἐστέρα καὶ φανερά χωρία καὶ ἀντικαθιστώντας τὸ κοινὸ καὶ φυσικὸ νόημα (prelativization) μ' ἑνα σφοδρὸ φανταστικὸ ἱστορικὸν ποὺ ἄλλαν ἀξία, ἐκτός ἀπ' τὴν φιλολογικὴ καὶ τὴν ἐποικοδομητικὴ, δὲ μπορούσε νάχουν.

Ἡ μεθόδον εἶταν εὐκολοδίη καὶ ἡ φαντασία εὐμενικὰ διατεθειμένη. Ἐτοὶ ἄρχισε νὰ ἐπικρατῇ, σιγὰ σιγὰ, ἡ ἰδέα πὼς πᾶσι ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ πᾶντος βροσκαται ὁ ποιήμας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ πᾶσι ἀπὸ τὴν Ἑρμηνείαν, ἡ Συναγωγὴ τοῦ Ἰσραὴλ (Kéneset Israel).

Ἀλλ' ἂς ἀρρίσκουμε τώρα κατὰ μέρος τὴν ἀλλογενικὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων ἀπὸ τῆς ὅλης ἀνάπτυξιν καὶ ἐξελίξεσιν τῆς δὲ μέσου τῶν αἰώνων θ' ἀποτελέσῃ τὸ θέμα τῆς ἀκολουθοῦσας παραγράφου, γιὰ νὰ ὑποβάλουμε μιᾶν ἄλλη σκέψιν στὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστη:

Πιστεύουμε τάχα, μὲ τὸ σὸσά τους, οἱ πρῶτοι ραββῖνοι ταλμουδιστῆς στὴν ἀλληγορικὴν ἡμορφίαν τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων: Γιὰ πρῶτη φορά, ἡ ἀπάντησις μπορεί νὰνε καταγραφῇ. Μὰ δὲ κοιτάζουμε λιγάκι τὰ κείμενα ὑποχρεωμένονα τὰ νὰ μὰς μιλήσουν μὲ περισσώτερην εὐκρινείαν ἢ ἐμπεστατικότητά (ἂν θέτε). Θέλουμε νὰ ποῦμε γιὰ τὰ χωρία ἐκεῖνα τὸν Ταλμουδ καὶ τὸν Midrashim ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἱστορικὴ προέλευσιν τοῦ Chir Hachirim.

Ὁ Σολομώντας λέει ἡ ἐβραϊκὴ παράδοσις, ἔγραψε τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ὅταν εἶταν νέος, εἰς Παροιμίες ὅταν εἶχεν ἀντρωθῇ καὶ τὸν Ἐκκλησιαστή ὅταν πλακώσανε πρὸς τὰ γεγραμμένα. Ὁ δὲ Ραμπί Ἰωνάθαν προσαρμόζει τὸ ζήτημα στὴν ἀνθρώπινη πραγματικότητα: Ὅταν, λέει εἶνε κανεὶς νέος, ἐξοπλὰ σὲ τραγοῦδια, ὅταν παραγοῖται σὲ ἡλικία διδάσκει σοφίαν καὶ παροιμίας καὶ ὅταν σὴ μόνον πρὸς τὴν τελευταία του κατοικία, ἐξοπλὰ σὲ ἀπαισιόδοξες διδασκαλίας (Chir Hachirim—Rabba Yalkout.). Πολλὴ δὲ αἰτία! Ὅμως, ἂν τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ἔχει ἀλληγορικὴν χροιά δὲν καταντᾷ πρὸς ἑνα ἄλλο διασκεδαστικὸν τραγοῦδι (mim zemer...) μὰ μπορεί νὰνε ἀντὼρεν καὶ ἀντὶ τῆς ὁδοῦ στὴν οὐσία καὶ στὴν οὐλήν τῃ του (μαρτυρὰς μου ἡ Καθολικιστικὴ του ἐρμηνεία) καὶ ἀπὸ τὸν Ἐκκλησιαστή καὶ ἀπὸ τῆς Παροιμίας.

Τὸ δὲ κατὰ εἰσὶν οἱ πρῶτοι ταλμουδιστῆς γιὰ τὴν ἀνάστα καταγωγὴν τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων μὰς τὸ βεβαιώνει ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἐναντίον τους στὸ ἑνα τραγοῦδιεῖται τὸ Chir Hachirim ὅπως κάθε ἄλλος ἐκκλησιαστικὸς ὕμνος καὶ ὅπως κάθε τραγοῦδι.

Ὅποιος διαβρῇ ἑνα ἐδάφιο τοῦ Ἀσματος πᾶσι σὲ τραγοῦδιον σκοποῦ φέρειν μεγάλο καλὸ στὸν Κόσμον γιὰ τὴν Τόρὰ (ὁ Νόμος) ζώνεται σὺν αὐτῇ καὶ παρουσιάζεται μὲρὸς στὸν Κύριον τῶν Δυνάμεων λέγοντάς του: Ἀφέντῃ τοῦ Κόσμου, μὲ καμινὰ τὰ παιδιά σου μουσικὸν ὄργανον ποὺ μὲ δαύτῳ παίξουν οἱ ἐξμωλοισμένοι (Σαναεδρίν 101), ὁ δὲ Ραββὶ Ἰωνάθαν μὲν Νουρή λέγει: ὅποιος στρογγυλεῖ τὴ φωνὴν του διαβρῶντας τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων δὲν ἔχει μερικὸν στῆ μέλλουσα ζωὴ (ἀβρὼ—νέ—ραμπί—Nadab K. 35).

Ὅταν κάποτε φούντωσε ἡ συζήτησι ἀνάμεσα στοὺς ραββίνους γύρω ἀπὸ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων καὶ ἑνας ἀπὸ δάφνης ἰσχυρίστηκε πὼς ὁ Ἐκκλησιαστής καὶ τὸ Chir Hachirim λερώσανε τὰ χέρια εἶνε δηλαδὴ ἐπικίνδυνα στὸ χειρισμὸν, στὴν ἀνάγνωσιν κ.λ.) σηκώθηεν ὁ Ραμπί Ἀβραάμ νὰ διακηρύξῃ πὼς ἂν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς εἶνε ἅγια τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων ὅμως εἶνε ἄγιο τῶν

Ὁ ΕΚΛΕΚΤΕΡΟΣ ΗΡΩΣ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ

Γενικὴ ὑπόθεσις γνῶμην δει ὁ ἐπιφανέστερος ἦρως τῶν Ὀμηρικῶν ἔπῳν εἶνε ὁ Ἀχιλλεύς, διότι περὶ αὐτὸν πλέκεται τὸ στενὸν χρονικὸς περιεχόμενον τῆς ἱλιάδος, ἥεις περιγράφει τὴν ὁλην αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἂν θελήσῃ τις νὰ ἀναλύσῃ τοὺς χαρακτῆρας, ὅπως τοὺς παρουσιάζει ὁ Ὀμηρος, ἀπὸ ἀποψέας ἡθικῆς καὶ ἀνδρείας, τὸν ἐκλεκτότερον ἦρωα δὲν θὰ τὸν εὕρῃ οὐτε εἰς τὸν Ἀχιλλεὺ οὐτε εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ἀλλ' οὐτε καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσεῆα καὶ τὸν Διομήδεα καὶ τὸν Αἴαντα. Ὁ ἑλληνικὸς ἡρωισμὸς πρέπει ν' ἀποσπῇ τὸ βλέμμα ἀπὸ τὸν ἀνδρὶνον στρατοπέδον τῶν Ἀχαιῶν καὶ ν' ἀτενίσῃ τὴν ὑπέροχον φυσιογνωμίαν τοῦ Ἐκτορος ὅπως μὰς τὴν παρουσιάζει ὁ θεὸς Ὀμήρος, ὁ δόσας εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ ἀθάνατα πρότυπα γυναικῶν τῆς Ναισικής, τῆς Πηνελόπης, τῆς Ἑκάβης, Ἀνδρομάχης κ.λ. Ὁ Ἐκτωρ δὲν ἦτο ὁ αἵτιος τοῦ πολέμου. Ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Πάριος τὴν Ἑλένην καὶ ὁλόκληρος ὁ ἐννευθεν τοῦ Αἰγαίου Ἑλληνισμὸς ἐξοστράτευσε πρὸς τιμωρίαν τῆς Τροίας. Ἐν τούτοις δὲν τὰ βάρη τῆς σκληρᾶς ἀμύνει τὰ φέρει ὁ Ἐκτωρ, ἀφοῦ ὁ πατήρ του Πριάμος ἦτο γέγονεν καὶ ἄμαχος. Φέρει δὲ τὸ μέγα βάρος τῆς ἀρχηγίας μέχρι τέλους φαιδρὸς, ἀξιοπρεπῆς, ἀκατάβλητος. Ἐν μόνον αὐθαδέσκει ὡς καθήκον ὑπέροχον: νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα τὸν πολιορκουμένην καὶ κινδυνεύουσιν. Εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἐκτορος θέτει ὁ Ὀμήρος τὴν μεγάλην φράσιν, ἥεις ἐκτορε πληροῖ τὴν πατριωτικὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ πελοποννησιακοῦ κόσμου. Ὑπερότερος προλήψων δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ τοῦ ἀδελφοῦ του Πηλεΐδαντος τὰς ὑποδείξεις, οἱ πρὸς τὴν ἀποσπῇ τῆς μάχης, διότι ἐφάνη αὐτοῦ ὑπέρθετος εἶνε τὸν ὁρίωντα φέρων εἰς τὰ νύχια του ἑναντίον δολοφονίας. Οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἐτρεμον τοὺς οἰκιστοὺς, ἀνέστησαν δὲ τὰς ἐξοστράτειας λόγῳ ποικίλῳ, προλήψων καὶ παρὲλθον τὰς ἐνεργείας τῶν ἑνεκα δεισιδαιμονίων. Ὁ Ἐκτωρ ὅμως, ἀνότερος μικροτήτων, κραυγάζει τὸ κήρυγμα τοῦ ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ:

Εἰς οἰκιστὸν ἄριστος: τὸ ἀμύνεσθαι περὶ πατρίδος. Ὅχι δὲ, ἀλλ' ἐπιτίθεσθαι κανεὶς διὰ κατακτικῶς πολέμου, ἀλλὰ νὰ ἀμύνεται διὰ νὰ μὴ δουλεύῃ τὴ πατρίδα, αὐτοῖς εἶνε ὁ ἄριστος τῶν οἰκιστῶν. Δὲν πρόκειται ἐναντιπᾶν ἐξοστράτειαν τὴν πατρίδα, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ δέκα ἔτη ἐπιμονὴν τοῦ Ἐκτορος εἰς τὴν ἀποσπῇ τῆς μάχης ἀμύνει τῆς Τροίας, ἥεις ἐπεσε μόνον διὰ αὐτὸς ἐπαινεῖται νὰ εἴθελον μόνον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνοστών μὰς εἰς σειράν ἐπισειδισμόν, ἐμφανιζόντων τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ προσοπιστοῦ τῆς Τροίας, ὅταν ἐσέκηθη ἡμέραν τινὰ νὰ ἐπιστρέφῃ ἐκ τῆς μάχης ἵνα ἀναβῇ πάλιν εἰς τὴν ὁριζήν Ἀθηνᾶν, ἥεις ἐξ ἀρχῆς εἰσέει τῶν Τρώων. Μόλις ὁ Ἐκτωρ ἐφθασεν εἰς τὰς Σκαῖας Πύλας ἐσπευσαν καὶ τὸν περικύκλωσαν αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι τὸν πολεμιστὴν ἐρωτᾶσαι ἐκαστὴ περὶ τοῦ σὺζγυου, νῖδον καὶ ἀδελφῶν. Ἡ θεὰ τοῦ ἐρῶντος γενναῖον προμάχον ἐνέστηκεν εἰς τὰς ἀνισχύους ἡμυχὰς τὸν εὐλογον ἀγωνίαν καὶ μετὰ συντριβῆς ἤκουσαν τὴν σύστασιν του, νὰ προσευχθῶσιν εἰς τοὺς θεοὺς, καθὼς εἶνε πολλοὺς ἐπεριμένοον συμφορὰν. Ἐκείθεν ὁ Ἐκτωρ ἐσπευσεν πρὸς τὰ ἀνάκτορα πρὸς συνάντησιν τῆς μητρὸς τοῦ Ἑκάβης, ἡ ὁποία περίφορος τῇ προστείνῃ νὰ χάμῃ σπονδὴν εἰς τὸν Δία καὶ νὰ πῇ οἶνον πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τῶν πολέμων μοχθῶν:

Μὴ μοι οἶνον ἄϊρες μελφρῶνα, πότνια μήτηρ, μὴ μὲ ἀπογνώσῃς, μένους δὲ ἀλγῆς τὸ λυθόμενον. (Ζ', 264).

Ὁ οἶνος δὲν θέλγει τὸν ὑμνηροῦντα πολεμιστὴν, ὅς ἐν ὑποσκατῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ παραλύον τὰ μέλη. Οὕτως ὁ Ἐκτωρ, συστήσας εἰς τὴν μητέρα του τὰς προσφορὰς τοῦ πέπλου πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ἐτρέξεν εἰς τὰ δώματα τοῦ φυλάδος Πάριδος καὶ τὸν εὗρεν ἐτοιμάζοντα τὰ ὅπλα του, μετὰ πικρῶς οὐνεϊδισμοῦ τῆς παρισταμένης συζγυου τοῦ Ἑλένης, τὸν ἐπέπληξε δὲ καὶ αὐτὸς ὁρμῆς, διότι χολώθεις ἀπέχετο τοῦ πολέμου, οὐκ ἔμελλε νὰ κινεῖται ἐκείνη καὶ ἀντὶ τὰς πρῶτας νῆυσιν αἰνέει τοὺς ἄλλους νὰ μάχωνται καὶ τὴν πόλιν ἀπειλούμενην νὰ πυρποληθῇ ὑπὸ τῶν πορθητῶν. Ἐνθὺ δὲ τοιαῦτα ψάλλει πρὸς τὸν θηλυδριαν ἀδελφόν του δὲν καταδέχεται νὰ πικράνῃ τὴν Ἑλένην τὴν ὄντως αἰτίαν τῶν συμφορῶν.

ἄγιον. (Γιαδάγειμ Κ, 3 § 5.) Νὰ σημειώσῃτε μονάχα πὼς ὁ ἐν λόγῳ διδάσκαλος εἶνε ὁ τορπάνον. ποὺ ἀγάπησε τὴν κόρη τοῦ ἀφεντικοῦ του, τοῦ πλοῦσιου ἀρχοντος Καμπα Σιαβούα καὶ τὴν παραγένηκε. Ἐτοὶ εἶχε φαίνεται, λόγους νὰ δικάζεται συμπαθητικὰ πρὸς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων. (Ἀκολουθεῖ)

Τοῦναντίον τῆς ὁμῆλις τρυφερότητας ὁ εὐγενέστατος ἦρως, καὶ χωρίζομενος αὐτῆς προσηνῶς σπεύδει εἰς τὸν οἶκόν του διὰ νὰ ἴδῃ τὴν σύζυγον του καὶ τὸ τέκνον του, φοβούμενος μήπως φονεῖται καὶ δὲν τοὺς ἐπαινῇ πλέον.

Δὲν εὐρίσκει ὅμως ἐκεῖ τὴν Ἀνδρομάχην, διότι ἐκεῖνη, μαθούσα οἱ πόλεμος ἡγέρθη τρυφερός, ἔδραμεν ἀλλοφρον πρὸς τὸ τέρας διὰ νὰ περιεργασθῇ ἐκεῖθεν τοὺς μαχομένους. Σπεύδει λοιπὸν πάλιν πρὸς τὰς Σκαῖας Πύλας ὁ Ἐκτωρ, ἐκεῖ δὲ εἶδε τρέχουσιν πρὸς αὐτὸν τὴν φίλην σύζυγον ἀκολουθοῦσαν δὲ τὴν τροφὴν μὲ τὸ παιδάκι τῶν, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ μὲν ἐκάλουν Σκαμάνδριον, οἱ δὲ Τρώες Ἀστυνάκτα ἐξ εὐγνωμοσύνης, διότι μόνος ὁ Ἐκτωρ ἐσώζετο ἀπ' ἐξῆς τῶν Τρώων.

Ἡ συνάντησις ἐκεῖνη ἀποτελεῖ τὴν τρυφερότεραν σκηνὴν τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Ἐκτωρ ἀνεῖσας ἐν σιγῇ, πολλὰ σηματοδοτῶν, τὸ τέκνον τοῦ ἐμεΐδισας. Ἡ δὲ ἄγνη Ἰστανμένη Ἀνδρομάχη δακρυροσοῦσα, ἐλαβε σφικτὰ τὸ χερὶ τοῦ ἀνδρός τῆς καὶ τοῦ εἶπε με πόνον: «Καθμένε! θὰ σε καταστρέψῃ ἡ ἀνδρεία σου. Δὲν λυπᾶσαι τὸ νηπίον τέκνον σου καὶ ἐμὲ τὴν κακομοῖραν, ἥεις πολλὴ γρήγορα θὰ γίνω χήρα: διότι τάχιστα θὰ σε φονεύσῃ ὁ Αἰγαιοῖς ἐφορμῶντες ἐναντίον σου πάντες. Εἰς ἐμὲ δὲ θὰ ἦτο ἀπέσιος προτιμότερον νὰ μὲ φέρῃ τώρα τὸ χῶμα, ἂν σὲ χάσω, διότι καμινὰ πλέον δὲν θὰ ἔχω παρηγορίαν, ἀλλὰ στεναγμούς μόνον καὶ πόνους. Μήτερά καὶ πατέρα καὶ ἀδελφοὺς δὲν ἔχω. Ὅλους μοὺ τοὺς ἐφόνευσεν ὁ σκληρὸς Ἀχιλλεύς. Σὺ μοὺ εἶσαι, λοιπὸν, Ἐκτωρ, καὶ μόνον καὶ πατέρας καὶ ἀδελφούς. Σὺ μοὺ εἶσαι καὶ θαλερὸς σὺζγυος. Ἐλα λοιπὸν, φίλιτε, λυτήσου με καὶ μέινε ἐδῶ εἰς τὸ σπινάκι μας. Μὴ θέλῃς νὰ κῆμῃς τὸ παιδάκι σου ὁρρατὸν καὶ τὴν γυναῖκά σου χήραν...»

Ἀδὲα ποὺ λέγεις, ἀπήντησεν ὁ Ἐκτωρ, πολλὰ ἀπασχολοῦν καὶ τὴν δικήν μου σκέψιν. Ἀλλὰ ἐντρέπομαι πάρα πολλὸν τοὺς Τρώας καὶ τὰς μακροπέπλους Τρωάδας ἂν σὺν ἐνῶς οὐτιδανὸς ἀποσχω τοῦ πολέμου. Αὐτὸ ὅμως ἡ ψυχὴ μου δὲν τὸ δέχεται, διότι ἐμαθὼ καὶ εἰμαι πάντοτε γενναῖος καὶ νὰ μάχωνται μετὰ τῶν πρῶτων, σῶζων τὸν πατέρα μου τὸ μέγα κλέος καὶ τὸ δικὸν μου τὸ ὄνομα. Τὸ γνωρίζω. Θὰ ἔλθῃ μιᾶ ἡμέρα, ποὺ θὰ χαθῇ καὶ ἡ Τροία καὶ ὁ Πριάμος καὶ ὁ λαὸς τῶν. Δὲν με μέλλει δὲ, οὐτε λυποῦμαι τὸσον διὰ τοὺς Τρώας, οὐτε διὰ τὴν Ἑκάβην οὐτε διὰ τὸν Πριάμον, οὐτε διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μου ποὺ θὰ πέσουν νεκροὶ, πολλοὶ καὶ καλοὶ, ὅσον διὰ σέ, συλλογιζόμενος οἱ κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς, θὰ σὲ σῇσιν ποτὲ κλαίονσαν καὶ θὰ σὲ ὀδηγῇ εἰς τὴν σκληράν... Καὶ τίς οἶδε ἂν ποτε, δὲν θὰ ξενοφύγῃς καὶ δὲν θὰ κοιναῖς νερὸν εἰς τὸ Ἄργος, βαρυσυλοῦσα καὶ ἀκούσα, θύμα τῆς

ἀδυσωπότην ἀνάγκης... Καὶ τίς οἶδε ποτὲ ἂν βλέπων σε κανεὶς ἐκεῖ, πνιγμένην ε

Ο ΛΥΡΙΚΟΣ ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ

Λίγους μήνες αργότερα έγραψε το δεύτερο περίφημο σονέτο του, αυτό γ'α την ξανθή Ισαβέλλα Ροντσιόνη, τον σφοδρότατον μ' άτυγον ερωτά του, που τόσο μαύρο έπαιξε στη σύνθεσι του "Οργής" του. Το σονέτο αυτό σε μία δοκιμαστική έμμετρη μετάφρασι εινε το ακόλουθο:

*Κ' εσύ θάχεις άτέλειωτη μέσ στα τραγούδια ζήση
"Οχλή, που ό "Αργος χαιρετά περιόντας, και τη χώρα
Σε δυό χωρίζει έκαικη που τόν ίσκιυ πώχει ορύσσι
Δεχόταν τού λατινικού τού όνόματος ως τώρα.
Άλλοτε απ' τού γερφύρι σου στη φοβισμένη κοίτη
"Η Γιβελένα έσφιγαν κ' η Πικαπική μανία
Αίμα ποίτ, κ' έκεί σιμά τού άνήμερου Προφήτη
Στόν ταξιδιώτη σήμερα δείχνουν την κατοικία.
Γιά μέ ακριβή, μακροσχή, πολύδοξη όχλη, μοιάσι,
Γιατί τά πόδια της έκεί τά ύπεροχα έκινούσι
Έκείνη πού, σωση θέα στο βάδισμα, σ' έμένα
Έγνώριζε τά φύγηι της τά τρισευτυχισμένα,
Ένώ γροικόντα απ' τη χρυσή την κόμη τη λυμένη
Αμύρβους ν' άνασάνουνε οι άνεμοι έρωτεμένοι.*

Στό σονέτο αυτό σμίγουνε δυό μεγάλες αγάπες τού Φώσκολου: η συμπαιδεία του γιά τη Φλωρεντία κι' ό έρωτάς του γιά τη Ροντσιόνη. Ό ρόλος της Φλωρεντίας γιά την αναγέννησι της Ιταλίας, τά μνημεία των μεγάλων άνδρων της, οι καλλιές του, η ιστορία της γενικά, έξασκούσε μεγάλη γοητεία στην ψυχή τού Φώσκολου, όμως η Φλωρεντία τού εταίνα άκόμη πιο άγαστη, γιατί έκεί έξούσις η έκλεχτή της καρδιάς του. Καί πραγματικά, τά τρισίτια τού σονέττου, πού εκφράζουσε τόν έρωτά του, εινε πιο άρμονικά κ' έχουνε θερμότερο τό αισθημα από τά προηγούμενα τετρασίτια, όπου αναφέρνεται τό ιστορικό μέρος της πόλεως. Πρόκειται βέβαια πάντα γιά τό πρωτότυπο.

Ός τόσο, τά θαυμάσια αυτά τρισίτια, τά τόσο άρμονικά και πλημμυρισμένα μ' αισθημα έντός από τη φράσι "lucis beate"—φέγγει τρισευτυχισμένα—που πηγάζει από την ποίσι τού Πετράρχα, θυμίζουνε τούς ακόλουθους στίχους τού Βιργίλιου:

*Dixit, et avertens rosea cervicis refulsit,
Ambrrosiaeque comae divinum vertice odorem
Spravere; pedes vestis defluxit ab imos;
Et vera incessu patuit dea.*

(Αιβ. Βιβλ. Ι. στ. 402—405).

δηλαδή: Είπε, και καθώς έγύρισε έλαμψε ό ρόδινος τράχηλος, κ' η άμβροσία κόμη της άνάδωσε από την κεφαλή της θείαν ευωδία κάτω, ίσως τά πόδια της έχύθηκε τό φερέμα της: κ' από τό βάδισμα έφάνηκε πώς εταίνα πραγματική θεά.

Γιά την Ισαβέλλα Ροντσιόνη, πιθανότατα, έγραψε λιγάκι αργότερα και τό τρίτο περίφημο έρωτικό του σονέτο, πού κατά πεζή μετάφρασι εινε το ακόλουθο:

Γιατί σωπαίνε ό θόρυβος της άλυσίδας, των δακρύων, της έλπίδας, τού ζωρού έρωτος και της σιωπής μου; πού σπλάχνος με συγκατεί όταν μιλώ μαζί της; ή όταν συλλογίζομαι και γράφω γι' αυτή;

"Εσύ μόνο μ' άκούσι, ό μονοξίαιρη όχλη, όπου κάθε νυχτά μ' όδηγει κοντά σου ό Έρωτας, έδω έμπιστευόμαι τό κλάμα μου και περιγράφω τό δεινά μου, έδώ έξεχνώ όλόκληρη την πλημύρα τού πόνου μου.

Και διηγούμαι πώς τά μεγάλα γελαστά μάτια έφλογίσανε μ' αθάνατο φώς την καρδιά μου, πώς τό ρόδινο στόμα και τά λαμπερά ευωδιασμένα μαλλιά κ' η λευκότητα των θείων μελών, κ' οι άκριβοί τόνοι μ' έμάθανε τέλος νά κλαίω από έρωτα.

Τό σονέτο αυτό γιά νά καταλάβη κανένας την τελειότητα της μορφής του, την μουσικότητα του και συγχρόνως τη θερμότητα τού αισθηματος, θα πρέπει νά τό διαβάρη στο πρωτότυπο, μά έκεί πού η τελειότης αυτή γίνεται καταπληκτική, εινε τό τρισίτιό του.

Γιά τά τρία αυτά έρωτικά σονέττα ό Καρντούτσι γράφει τ' ακόλουθα:

"...Ίδου τά τρία [ιονέττο]—Κ' εσύ θάχεις άτέλειωτη μέ στα τραγούδια ζήση.—Γιατί σωπαίνε ό θόρυβος, "Αντίξια, μιά κ' έμπόρεσα,—άξιοθαύμαστα γιά τό νέο τους, γιά την καθαρότητα τους, γιά την κίνησι τους, πραγματική λυρική ποίσι τέλος της άνώτερης κ' ένισης αγάπης μετομορφωμένης κ' έξιδανικευμένης στο πλάσμα της φαντασίας... Εινε οι τριές στιγμές τού έρωτα: ό θαυμασμός, η τορνήλα, ό πόθος. Μά πούδς έπειτ' από τόν Πετράρχα έμπόρεσε νά τραγουδήσθ έτσι; Καί πούδς σ' ήν έκστασι και στο βογγητό τού Πετράρχα έμπόρεσε νά μιλήσθ τό άρωμα και τό ρίγος της Ίωνικής Άνοιξης; Πούδς έμπόρεσε ποτέ,

μέσα στην τοςκανική κομψότητα της πετράρχικης μορφής, νά προσθέσθ την καθαρότητα της άττικής γραμμής και την απλότητα της κορινθιακής ήδυνάθεας με τόσο γαλήνιαν ίκανότητα;"

"Επειτα απ' αυτά τά λόγια τού Καρντούτσι, σ' έμάς τί άπομένει νά προσθέσουμε; "Ομοίως στην Ισαβέλλα Ροντσιόνη αναφέρνεται κ' ένα τέταρτο έρωτικό σονέτο τού Φώσκολου, πού εσύνθεσε λιγάκι αργότερα, πού όσο κι' άν παρουσιάζεται κατώτερο από τά τρία προηγούμενα, εινε πάντα περίφημο. Ίδου αυτό σε μία δοκιμαστική έμμετρη μετάφρασι:

*Σ' έββαίον ύπνο όλόκληρος τίς μακρινές ήμέρες
Περνάω θρηγνώντας / μά ή θολή νυχτιά σόν τούς
...
Και τί σελήνη προσκαλεί στέν ούρανό κατόπι,
Κι' ό κρύος άγίως μέ βουβό αλεχάται Ισκιόκαπι,
"Οπου είν' ό κάμπος πιά δασύς, μέ πιο βαθιά έρημία
Σιγά-σιγά πλανώμενος έντες, μια πός μια
"Οως σιά στήθια μου πληγές έχει απ' τη μοίρα λάβει
Τη φταίστρα, κ' απ' τόν έρωτα κ' απ' τούς
...
Κατάκοπος τη μία άκουμπά ός πύκνω, και την άλλη
Γυρτός τό κίμα όπου βογγά και ακάβι σ' άκουγιάλι,
Μέ τίς άπαντοχές μου έγώ μιλώ, πολυλογάω.
"Ομως γιά όσα τούς φριχτούς θυμούς σου έχω έχανώ
Γυναικά, και τη μοίρα μου, κ' όλο θρηγνάω γιά όσα
Φώς τών ματιών μου, τάχα πούδς ό άποκρινής από
...
Καί τ' άλλα δυό,
έκείνο πού αναφέρονται στη Νίχη κ' έκείνο πού αναφέρονται στη Ζάκυνθο, άνήκουνε μέσα σιά καλύτερα σονέττα όλόκληρης της Ιταλικής ποιήσεως, πού σονέτο πού έγραψε γιά τό μικρότερο άδελφό του όταν αυτοτόνισαν, και τ' άλλα δυό, έκείνο πού αναφέρονται στη Νίχη κ' έκείνο πού αναφέρονται στη Ζάκυνθο, άνήκουνε μέσα σιά καλύτερα σονέττα όλόκληρης της Ιταλικής ποιήσεως.*

Τις όχτώ τού Δεκέμβριου τού 1801, αυτοτόνισαν στη Βενετία ό Ίωάννης Διονυσίου Φώσκολος, άξιωματικός τού πυροβολικού. Είχε χάσει στο πανγινέ ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, πού γιά νά τό πληρώσθ, τό δανείστηκε από τόν έμπορά πού τό πήρεν από τό στρατιωτικό ταμείο, μά όταν ανακαλύφθηκε τό πράμα, ό ύποταμις έκνιτηγόρησε γιά κλέφτη τό νεαρό Φώσκολο, ό οποίος γιά νά άποφύγθ την άτιμία, αυτοτόνισαν.

"Ό όγνος έκλαψε μέ θερμά δάκρυα τόν άμοιρο άδελφό του και στο σονέτο πού έγραψε γιά τό τραγικό έκείνο έπεισόδιο, άντανάκωξι δλη ή σπαρταχική κ' άπελπιστική άγωνία της ψυχής του. Τό σονέτο αυτό κατά μία δοκιμαστική έμμετρη μετάφρασι, εινε το ακόλουθο:

"Αν θά φεύγω άδάσκαλα σι γή από γή περνώντας
"Αδερφέ μου, στην πλάκα σου θα μέ δής κάποιον μίρα
Νά καθώμαι, της ζήλευτης της νιότης σου έκεί πέρα
Τό λούλουδο πού μάνας πικρά μουρολογώται
Τώρα μουάχη, τη μακρινή ήμέρα της τραβώντας,
Ση βουβή μιλιά στήλη σου γιά τά μένα ή μητέρα
Μά πάλαι χέρια έγώ γιά σάς τεντώνω στον άέρα
Και από μακριά απ' την πατρική σκεπή μου χαϊρώντας,
Τους έχθρικούς σου τούς θεούς, κάθε κρυφό σου πύθο,
Πού τρικυμίες σηκώνανε στη ζήση σου, έγώ τού φίλου
Και στο λυμάν σου εγχείμα νά βρω κ' έγώ γαλήνη
Από τό τόσο άπαντοχή σήμα μούεις μισή!

Ό έρωτι, τότε δώσατε τούλάχιστο και πάλι
Τά κόκαλά μου στής πικρής μητέρας την άγκάλη.

Τό σονέτο αυτό τό θεωρούσαν ό Φώσκολος γιά τό καλύτερό του, και τότε συμπερίλαβι, μόνο αυτό, σε μιά άνθολογία πούχε κάμει ό ίδιος τόν καλύτερο σονέτον της Ιταλικής λογοτεχνίας από τό 1200—1800.

"Όλο τό σονέτο έχει μία βορειάν άρμονία γι' αυτή μελαγχολία, πού δυναμώνουν οι όμοιοτατες λήξεις των τετροστιχών με την ήχητική τους, πού τεκνώνουνε σε υτο=ούτο= μιλώ βέβαια γιά τό πρωτότυπο. Οι τόσες όμως όμορφές, μορφές, αισθηματος, πού αναβουζουν από τά βάθη της ψυχής τού ποιητή, και μάς προσέειννε τόσο δυνατή συγκίνησι, εινε όσος συνήθως άθανιόμενες από διάφορες κλασσικές άναμνήσεις "Επει τό πρώτο τετροσίτιο προέχεται από την CΙ Επει τό Κατ' ύλου σόν θάνατο τού άδελφού του, κ' ίσως κ' από την IV "Ελεγεία τού Βιβλίου τού Τιβούλου. Ό Έββδοςος στίγος τού σονέτου θυμίζει τό στίχο 498 τού IV Βιβλίου των Γεωργικών, κ' ό δωδέκατος στίγος προέχεται από την όδη τού Πετράρχα "Che debbo io far". Ίδου ό σχετικός στίγος:

Φαίνεται όμως πώς οι συμβουλές πός τόν έαυτό του κ' οι μελέτες του, την έποχή εκείνη, δέν έδινανε στο Φώσκολο Ικανοποιητικό αποτέλεσμα, και σ' ένα τρίτο σονέτο εκφράζει, άν όχι μέ άψευδίστη τελειότητα μορφής, μά πάντα μέ ζωηρό αισθημα, δλη την άγωνία τού ποιητή πού φοβάται τό σταμάτημα της ποιητικής του αλέβης, μέ την όποιαν εξωτερικέως τά αισθημάτα κ' άπεργασιζόταν από τις στενοχώριες του, κ' έξεχ όσες τίς συλλήψεις άνομνήσις τού περασμένου και τό φόβο τού τυφλού μέλλοντος.

"Αν τά έρωτικά σονέττα τού Φώσκολου, γιά τά όποια έμυλήσαμε λίγο φιλόδοξα, άνήκουνε μέσα σιά καλύτερα έρωτικά σονέττα της Ιταλικής ποιήσεως, τό σονέτο πού έγραψε γιά τό μικρότερο άδελφό του όταν αυτοτόνισαν, και τ' άλλα δυό, έκείνο πού αναφέρονται στη Νίχη κ' έκείνο πού αναφέρονται στη Ζάκυνθο, άνήκουνε μέσα σιά καλύτερα σονέττα όλόκληρης της Ιταλικής ποιήσεως.

Τις όχτώ τού Δεκέμβριου τού 1801, αυτοτόνισαν στη Βενετία ό Ίωάννης Διονυσίου Φώσκολος, άξιωματικός τού πυροβολικού. Είχε χάσει στο πανγινέ ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, πού γιά νά τό πληρώσθ, τό δανείστηκε από τόν έμπορά πού τό πήρεν από τό στρατιωτικό ταμείο, μά όταν ανακαλύφθηκε τό πράμα, ό ύποταμις έκνιτηγόρησε γιά κλέφτη τό νεαρό Φώσκολο, ό οποίος γιά νά άποφύγθ την άτιμία, αυτοτόνισαν.

"Ό όγνος έκλαψε μέ θερμά δάκρυα τόν άμοιρο άδελφό του και στο σονέτο πού έγραψε γιά τό τραγικό έκείνο έπεισόδιο, άντανάκωξι δλη ή σπαρταχική κ' άπελπιστική άγωνία της ψυχής του. Τό σονέτο αυτό κατά μία δοκιμαστική έμμετρη μετάφρασι, εινε το ακόλουθο:

"Αν θά φεύγω άδάσκαλα σι γή από γή περνώντας
"Αδερφέ μου, στην πλάκα σου θα μέ δής κάποιον μίρα
Νά καθώμαι, της ζήλευτης της νιότης σου έκεί πέρα
Τό λούλουδο πού μάνας πικρά μουρολογώται
Τώρα μουάχη, τη μακρινή ήμέρα της τραβώντας,
Ση βουβή μιλιά στήλη σου γιά τά μένα ή μητέρα
Μά πάλαι χέρια έγώ γιά σάς τεντώνω στον άέρα
Και από μακριά απ' την πατρική σκεπή μου χαϊρώντας,
Τους έχθρικούς σου τούς θεούς, κάθε κρυφό σου πύθο,
Πού τρικυμίες σηκώνανε στη ζήση σου, έγώ τού φίλου
Και στο λυμάν σου εγχείμα νά βρω κ' έγώ γαλήνη
Από τό τόσο άπαντοχή σήμα μούεις μισή!

Ό έρωτι, τότε δώσατε τούλάχιστο και πάλι
Τά κόκαλά μου στής πικρής μητέρας την άγκάλη.

Τό σονέτο αυτό τό θεωρούσαν ό Φώσκολος γιά τό καλύτερό του, και τότε συμπερίλαβι, μόνο αυτό, σε μιά άνθολογία πούχε κάμει ό ίδιος τόν καλύτερο σονέτον της Ιταλικής λογοτεχνίας από τό 1200—1800.

"Όλο τό σονέτο έχει μία βορειάν άρμονία γι' αυτή μελαγχολία, πού δυναμώνουν οι όμοιοτατες λήξεις των τετροστιχών με την ήχητική τους, πού τεκνώνουνε σε υτο=ούτο= μιλώ βέβαια γιά τό πρωτότυπο. Οι τόσες όμως όμορφές, μορφές, αισθηματος, πού αναβουζουν από τά βάθη της ψυχής τού ποιητή, και μάς προσέειννε τόσο δυνατή συγκίνησι, εινε όσος συνήθως άθανιόμενες από διάφορες κλασσικές άναμνήσεις "Επει τό πρώτο τετροσίτιο προέχεται από την CΙ Επει τό Κατ' ύλου σόν θάνατο τού άδελφού του, κ' ίσως κ' από την IV "Ελεγεία τού Βιβλίου τού Τιβούλου. Ό Έββδοςος στίγος τού σονέτου θυμίζει τό στίχο 498 τού IV Βιβλίου των Γεωργικών, κ' ό δωδέκατος στίγος προέχεται από την όδη τού Πετράρχα "Che debbo io far". Ίδου ό σχετικός στίγος:

Φαίνεται όμως πώς οι συμβουλές πός τόν έαυτό του κ' οι μελέτες του, την έποχή εκείνη, δέν έδινανε στο Φώσκολο Ικανοποιητικό αποτέλεσμα, και σ' ένα τρίτο σονέτο εκφράζει, άν όχι μέ άψευδίστη τελειότητα μορφής, μά πάντα μέ ζωηρό αισθημα, δλη την άγωνία τού ποιητή πού φοβάται τό σταμάτημα της ποιητικής του αλέβης, μέ την όποιαν εξωτερικέως τά αισθημάτα κ' άπεργασιζόταν από τις στενοχώριες του, κ' έξεχ όσες τίς συλλήψεις άνομνήσις τού περασμένου και τό φόβο τού τυφλού μέλλοντος.

"Αν τά έρωτικά σονέττα τού Φώσκολου, γιά τά όποια έμυλήσαμε λίγο φιλόδοξα, άνήκουνε μέσα σιά καλύτερα έρωτικά σονέττα της Ιταλικής ποιήσεως, τό σονέτο πού έγραψε γιά τό μικρότερο άδελφό του όταν αυτοτόνισαν, και τ' άλλα δυό, έκείνο πού αναφέρονται στη Νίχη κ' έκείνο πού αναφέρονται στη Ζάκυνθο, άνήκουνε μέσα σιά καλύτερα σονέττα όλόκληρης της Ιταλικής ποιήσεως.

Τις όχτώ τού Δεκέμβριου τού 1801, αυτοτόνισαν στη Βενετία ό Ίωάννης Διονυσίου Φώσκολος, άξιωματικός τού πυροβολικού. Είχε χάσει στο πανγινέ ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, πού γιά νά τό πληρώσθ, τό δανείστηκε από τόν έμπορά πού τό πήρεν από τό στρατιωτικό ταμείο, μά όταν ανακαλύφθηκε τό πράμα, ό ύποταμις έκνιτηγόρησε γιά κλέφτη τό νεαρό Φώσκολο, ό οποίος γιά νά άποφύγθ την άτιμία, αυτοτόνισαν.

"Ό όγνος έκλαψε μέ θερμά δάκρυα τόν άμοιρο άδελφό του και στο σονέτο πού έγραψε γιά τό τραγικό έκείνο έπεισόδιο, άντανάκωξι δλη ή σπαρταχική κ' άπελπιστική άγωνία της ψυχής του. Τό σονέτο αυτό κατά μία δοκιμαστική έμμετρη μετάφρασι, εινε το ακόλουθο:

"Αν θά φεύγω άδάσκαλα σι γή από γή περνώντας
"Αδερφέ μου, στην πλάκα σου θα μέ δής κάποιον μίρα
Νά καθώμαι, της ζήλευτης της νιότης σου έκεί πέρα
Τό λούλουδο πού μάνας πικρά μουρολογώται
Τώρα μουάχη, τη μακρινή ήμέρα της τραβώντας,
Ση βουβή μιλιά στήλη σου γιά τά μένα ή μητέρα
Μά πάλαι χέρια έγώ γιά σάς τεντώνω στον άέρα
Και από μακριά απ' την πατρική σκεπή μου χαϊρώντας,
Τους έχθρικούς σου τούς θεούς, κάθε κρυφό σου πύθο,
Πού τρικυμίες σηκώνανε στη ζήση σου, έγώ τού φίλου
Και στο λυμάν σου εγχείμα νά βρω κ' έγώ γαλήνη
Από τό τόσο άπαντοχή σήμα μούεις μισή!

Ό έρωτι, τότε δώσατε τούλάχιστο και πάλι
Τά κόκαλά μου στής πικρής μητέρας την άγκάλη.

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

"Αρχίζομεν με σε φίλτατε κ. Γ. Μασίλ. Ή άναγνωσθείσα τότε άξία τού πρώτου σου ποιήματος όργιά από της σημεινήσις τού νέου σου ποιήματος "Όρος έν θυελλώ". Έδώ εις αύτην την στήλην τό δημοσιεύοντε όλόκληρον, διά νά άποδείξωμεν ότι δέν έχει σημασίαν καθαιρενούσα ή δημοτική, διαν ύπάγχη άληθινή ποιητική διάθεσις και ή όσμία και ή έννοια εινε βαθεία, θέλει, σαγηνεύει και προξυλεί ταυτοχρόνως όχι μίαν σκέψιν, άλλα πολλά. Τό παράδειγμα λοιπόν και εις την κρίσιν τού άναγνωστικού μας κοινού.

Έν τη τού όρους κορυφή, γλυκεία άπλοότης σιωπής και θλιπωρή ήλιανή αιδήμων και παρθενική.

Αίφνης σιά κακάγγελος τόν ήλιον πού κρύπτει ταύτην δ' ακολουθούν εσθές μελανών τά πλινθ.

Εβρος ή Νότος Ισχυρός έκασθ' εσθής: άμίστος και μέ άγκάλας άπεχθείς τό όρος περιβάλλει.

Θάλασς οικτωρός πειρώμενος τόν άγαιον νά κρημνισθ "Όμως και όστος άγονιά στένει, θίλει νά ζήση.

Οί καταρράκται τ' ούρανο τού όρος κατακλύζουσι. Αί φάραγγες ός ποταμοί πλωτοί μωρισίως έκχειλίζουσι.

Καρτερικός ή κορυφή τά πάντα ύποφέρει. όσσι γροθίσσασα καλώς ειπ, καλέ τε ή κακή...

ΕΚ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΡΕΕΙ

Ίδου μεγαλειον. "Από την τελευταίαν στροφή βγαίνει όλο τό νόημα, τό όποιον έπισφραγίζει ή τελευταία γραμμή. Χαίρε λοιπόν! Κόρη. "Αθανασ. "Ακόμα μ' άκούμα μ' άκούμα. Καί πρό πάντος μ' στέλνης, δτι ποθέω χωρίς νά τό ξανακούσθης και πεισθείς μόνος σου άν πρόψη νά τό βράλθης στα όφρα! "Έχει άποδειχθ ότι τά έννια δέκατα των άνδρώντων διαν ήσαν μαθητά έγγραφον στίγους, έντυπώσεις, κ' ενέμισαν κατεβατά. "Επειτα τ' άκλεισαν στα συτάρια των και διαν έγιναν άνδρες αισθανόταται μεγάλη ευχαρίστησι ν' άνοιγουν νά τά βρισκουν και νά τά ξαναδιαβάσουν φέροντας μπροστά τους ζωντανές τίς παλιές σκέψεις και εκίνους της ζωής τους. Γιούτο δέν σημαίνει ότι αυτά άπαραιτήτως εινε και λογοτεχνικά μά γιά νά τά διαβάρη και άλλος έννος πός τά έντυπώσεις και τά άναμνήσεις τού παιδιού. "Αλλ' όλοισιν τότε. "Ας τά κρατάη λοιπόν καθέναν γιά τόν έαυτό του και άς σχηματίσθ τη βιβλιοθήκη του, ευχάριστη, γλυκυστή, γεμάτη θερμότητα και νοσταλγίες, άλλα πάντοτε διά τόν έαυτό του και κατ' ίδιαν. Πρέπει νά τό νοιώσουν όλοι πέρα και πέρα ότι άλλο τό έξόπασμα μέ εσωτερικής διαθέσεως έπάνω στο χωρτί, και άλλο τέχνη και δημιουργία, και άπόκτημα τού κοινού.

"Όλοι μπορούν νά γράφουν! μ' σάς φαίνεται παράξενο" τό ζήτημα εινε τό πός θά γράψη κανένας ή τούλάχιστον νά φαίνεται πός άρχίζει νά γράψη ή πός δείχνει ότι θά γράψη κάτι. Σογή τους εκεινο πού πρόκειται νά γράψουν μία μέρα φαίνεται απ' την άρχή από κάποιο σχετικό λάτενο, τό όποιον όσο έμβρυώδες και άν εινε, ύποφαίνεται και στο πιο άνάσχητό μάτι. "Επειτα αυτό τό μικρό ταλέντο θέλει καλλιέργεια, θέλει ένθάρρυνσι, θέλει καθοδήγησι και επί τέλους, ανάγκη νά πειθαρχήσθ, νά συγκρατήσθ, νά υποκύνη σε χαλινός γιατιβάλλως δέ συμπεριφέρεται έπειτα, και πάει χαμένο.

Δέν τά γράφομε γιά όσνα άποκλειστικώς: μά γενικά, γενικώτατα γιά όλους. Δέν πρέπει νά στενοχωρούνται όσοι δέν βλέπουν άπάντησιν σιά γραφόμενά τους, ούτε όσοι δέν έγκρίνουνται άμείως. "Επί τέλους δέν πρόκειται όσοι δέν γίνουν λογοτέχνη και ποιητά νά πάνε χαμένοι σόν όχορο. "Υπόχουν τόσα άλλα έπαγγελήματα έκτελεστέα και σοβαρότερα από την άνάπτυξη τού χόσμου και της κοινωνίας. "Ο Κερδός "Ερής λόγου χάριν, μέ κατώστη, μέ πλάκα και τεμπίσει εινε άπείρους προτιμώτεροι από τις έν-νέα έρμηναιόμενες "Ελκονιδάδες, οι όποιες πήραν και πέφουν τόσον χόσμο στο λαιμό τους.

Κ. Πάμ. "Η συγκίνησι γιά κείνον πού διαβάσει, ένα τραγούδι θά προσέχεται ή από την έννοια ή από την άόριστη πνοή πού βγαίνει, την άκατανόηση πολλάνες και ή όποια όνομαζεται ύποβολή και ύπαγωγή τού άναγνωστή στην ψυχική διάθεσιν τού ποιητή, ή και επί τέλους μόνον απ' τό τεχνικό μέρος και την μορφή, και την μουσικήν τόν λέξωμεν, πράγμα πού έπινυχνώνουν πολλοί άδιαφορούντες γιά τά λοιπά.

Τά τωρινά μας όνειρα και πούδς τάχα μάς λείπει πός δέ θά μάς σκορπίζονταν σάν τ' άμμορα πονιάς και σούδς βορριά τού φρύγματος τού άνερού, πός δέ θά μοιάζη τάχατες τών δυό μας τη καρδιά; "Ω! Έλα τάχα σφίξέ με, πού οι νιότης μας άνθίζουν και μέσ' στο στόμα δόσε μου χίμα γλυκά φίλια. Τώρα, πού όνειρατα χρυσά τη διάβα μάς σπάζουν, προσθ' νά μάς άφία νινε σάν τ' άμμορα πονιά.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ

"Όποσδήποτε ένα απ' αυτά πρέπει νά ύπόρχη. "Αμα δέν ύπάρχει κανένα δέν μπορεί νά όνομασθ τραγούδι, ούτε τραγουδάσι, ούτε στίγος. Κον Φίλοι. "Όσον άφράδα τά δυό σας τραγούδια έπειδή κάτι θέλουν νά ειπουν, κάμε μας τη χάρι νά τά προσέξθ, νά τά αναθεωρήσθ και νά μάς τά ξαναστείλθ. Μην προσχειρολογήσθ και μη δεσμεύεσαι πρό πάντος από τη ρίμα. "Αμα δέν βρίσκειται ή άθλία ή άρμονία και συμφωνία με τό νόημα, εινε άνυπόφορο μνηνήμεν στρεβλώσεως λέξεων και δημιουργίας των τερατοδυστέρων έξαμβλωμάτων. Θέλει πολύ προσοχή ή ύπόθεσις αυτή της όμοιοκαταλήξις και την παθαίνουν όσοι προσηλώνονται ύπερβολικά σ' αυτήν και από τούς δοκιμασιμένους άκόμη σιχαυρούς μας.

Τό διηγηματικό σου "Τό δραματικό" καλό εις τις γενικές του γραμμές και την πλοκήν και τό δέσιμο, θέλει προσοχή λιγάκι στην έκφρασι. "Επειτα γενικά—όχι γιά όσνα μόνο—προσέξτε λιγάκι βρε παιδιά στην ορθογραφία. Δέν εινε πιά γλώσσα αυτή καθάς την κάμε. Πός εινε δυνατόν νά άρχισθ νά γράψη άνήλωτος και νά ειχθ στην τέχνη και σιά γραμμάσια όταν δέν μάθη πρίν γράμματα. Τό τι βλέπομε στα διάφορα άποστέλλόμενα έργα δέν λέγεται. Εινε τόσο δύσκολο επί τέλους; Πάρετε ένα μικρό λεξικό στο πλάι σας και βρίσκετε τις διάφορες λέξεις. Μή βρίσκετε δέ πρόσχημα δθηνέ τη δημοτική. Αυτή ίσα ίσα έχει άσχημή νά όρθογραφεί. Τό βρίκαμε, και μάς άρέσει και άναπαύομαστε στο άνεξέλεγκτον τάχα γιά μερικές λέξεις της. "Αλλά μάθετέ τό τίποτε δέν εινε τυχαίο και σκοτεινό και άνεξέλεγκτο κανένα λέξις έχει τη ζωή της και την καταγωγή της, κ' αυτό σημαίνει άκριβώς άγραμματοσύνη στη δημοτική! θέλει κόπωση και μελέτη και συσχέτισμο μέ τις άρχαίες λέξεις και μέ τό τυπικό τους: έπίσης και γιά γνώσεις άλλων γλωσσών απ' τις όποιες μάς ήλιαν και έπολιτογραφήθησαν πρό αλωνών και έγιναν Ρωμαϊκές πλείστες λέξεις. "Επίσης γιά νά γράψθ: στη δημοτική δέν πρέπει νά σκέπτεσαι σε άλλη γλώσσα ή στην καθαρεύουσα και έπειτα νά μεταφράσθ, γιατί τίποτε άπ' ότερο δέν μπορεί νά γεννηθί, παρά τό τέρας μιάς τέτοιας έργασίας:νόθο παιδί, άμφιβιο, καχεκτικό και στραβοπόδιον. Αυτό συμβαίνει μ' έκείνους και μ' έκείνες, πού δομαίνονται και επιμέλουν νά γράφουν τη δημοτική χωρίς νά την έχουν ζήσει και νά την έξη άκούσει τό αυτί τους από την παιδική ήλικία τους. Μοιάζουν λιγάκι σάν τούς "Ελληνες πού ζουν και μεγαλώνουν στα ξένα μιλούντες ξένη γλώσσα κ' έπειτα μαθαίνουν ελληνικά κ' έπειτα άμα τούς πής πός θέλουν νά μάς κάνουν τόν δασκαλό νά γλώσσα πού δέν εινε ή μητρική τους και δέ νοιώθουν ούτε τη ζωή της ούτε τα χρώματά της ούτε την ποιήσι της, θυμώμενοι. "Αλλά γι' αυτό παθαίνον καμιά φορά κάτι παρεξηγήσεις πού μάς κάνουν νά γελάμε άκατά. "Εκείνο πού δέ χωνεύεται εινε ή μακροσκελής περιόδος μέ λέξεις δημοτικής, ή όποια καθώς εινε εύκολο καθέναν νά τό αισθανθ δέν έχει ποτέ μακράν περιόδοι άλλα μικρή, ζωνορή, και έκφραστική περίοδο. "Αλλά πού τέτοια νά τά καταλάβουν; "Ακούστε τα τούλάχιστον σετ' οι νέοι και άποφύγετε τά νόθα τέχνα.

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

"Εν Γ 104 β' 25 άντ' Μεσοποταμίας, άνάγν. Μεσοποταμίας
"Εν Γ 104 β' 32 "Αποδόχολος Σκορβόλος
"Εν Δ 203 γ 56 άντ' "Ο άμφορ της θανάσεως της Καλαματίας, άνάγν. "Ο άμφορ τού ναού της Αγ. Σοφίας εις Θεσσαλονίκη.
"Εν Δ 204 α 7-8 άντ' "Ο άμφορ τού ναού της Αγ. Σοφίας έν Θεσσαλονίκη, άνάγν. "Ο άμφορ της Βασιλικής της Καλαματίας.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

"Αρχίσαν νά μαρτυράται και τόν δειπνών τά φίλλα και μαρτυρήματα φεύγοντι στα ξένα τά ποταμά.
"Ολοίθς γύρω άπλώεται τού πέπλου άνατολή, έββους ή νιότη κ' έρπασαν τά χίμα γραμμάτια.
"Ω! τί γοργά μαράθνης τέτοια ζωή της νιότης και πός αναλογίζομαι μία μέρα σκοτεινή, πού τ' άρροστό μου τό κορμί θάβησι και θά τό σφίξθ πού τ' άρροστό μου άγκάλι, σκυφή και ταπεινή.

Τά τωρινά μας όνειρα και πούδς τάχα μάς λείπει πός δέ θά μάς σκορπίζονταν σάν τ' άμμορα πονιάς και σούδς βορριά τού φρύγματος τού άνερού, πός δέ θά μοιάζη τάχατες τών δυό μας τη καρδιά; "Ω! Έλα τάχα σφίξέ με, πού οι νιότης μας άνθίζουν και μέσ' στο στόμα δόσε μου χίμα γλυκά φίλια. Τώρα, πού όνειρατα χρυσά τη διάβα μάς σπάζουν, προσθ' νά μάς άφία νινε σάν τ' άμμορα πονιά.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ

Μετά ταύτα ή τύχη τών όπλων ευτυχίσασα εις νέαν συμπλοκήν εις τούς Φλωρεντινούς, ένέντευ-σεν εις τούς εθνετείς την άποφασιν νά προκηρύξουν όπέρ των έξορίστων γιβελίνων άμνηστειαν, της όποιας οι όροι ήσαν παραδόξως σκληροί. "Αφού άφείλον νά πληρώσουν οιού: χρηματικών ποσόν, ύπεβάλλοντο εις δημοσίους έξευτελισμούς βαρυτάτους, εις τούς όποιους, εάν πλείστοι των έξορίστων ήναγκάσθσαν νά ύπαχθώσι, δέν ήτο δυνατόν νά συμβή τό τούτοιν και διά τόν Δάντην.

"Εξάνεστη λοιπόν κατά της ύβρεως, ήτις τό προσφέρθη, και έγγραφεν εις συγγενείς του έπιστολήν, ή όποια άφείλα νά κοινοποιηθί εις τόν λαόν της Φλωρεντίας. "Ίδου λοιπόν—έλεγεν—ή προταθείσα εις τόν Δάντην ένδοξος έπάνοδος, μετ' έξορίαν τούτων πεντασχηθίδων! "Όχι, δέν θα επανέλθω δι' αύτής της όδοι εις την πατρίδα μου. Καί τί; Δέν δύναμαι νά θαυμάζω άν' άλλας τάς γωνίας τού χόσμου τόν ήλιον και τούς αστέρας; Δέν δύναμαι εις όλους τούς τόπους υπό τόν ούρανόν νά μελετήσω την άλήθειαν; Καί χρειάζεται ν' άμισαθώ έμπροσθεν τού λαού και της πόλεως της Φλωρεντίας; Βέβαια πανταχού διά εύρον τόν άρτον μου.

Τό όνομα τότε τού Δ

Η ΖΩΖΕΦΙΝΑ ΔΑΚΡΥΒΡΕΧΤΗ

Ἡ βροχή πέφτει. Ἀπότομη, βιαστική, πυκνή, κλαίει καὶ στενάζει, ὑφαίνοντας ἓνα βαρὺ παραπέτασμα κυματιστῆς καὶ βαριάς ἀπελπισίας. Ἡ βροχή πέφτει στὸ δρόμο τοῦ Παρισιῶν στὸ Ρονέλ καὶ τὸ μεταβάλλει σὲ χίλιες μικρὲς λίμνες... Ἐἶνε 16 Δεκεμβρίου 1809, δὲν εἶν' ἀκόμα τρεῖς ἡ ὥρα κι' ὥστόσο ἡ ἀτμόσφαιρα σκοτεινιάζει μεσ' στὸν ἀγέρα τοῦ δειλινού.

Ποιά εἶνε λοιπὸν αὐτὴ ἡ μεγάλη χρυσὴ καρότσα πού τὰ ἔξη της ἄλογα τὴ σέρνουν με καλ-
πασμὸ μέσα στὴ βροχή; Ὀλιβερό λάμπει μεσ' στὴν καταιγίδα πού τὴν παρασέρνει σὰ φύλλο μαραμένο.

Οἱ ἄνθρωποι πού βουτοῦν στίς λάσπες κάτω ἀπ' τὴς ὀμπρέλλες τους, καὶ προσπαθοῦν νὰ προστατευθοῦν ἀπ' τὴν καταιγίδα, παραμερίζουν στὸ πέραςμα τῆς καρότσας πού τοὺς καταβρέχει, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀκολουθία τῆς Αὐτοκρατορίας: αὐτὴ ἡ καρότσα εἶνε ἡ «Ὁπάλη» καὶ πηγαίνει στὴ Μαλμαϊζὸν τὴ διαζευμένη Ζωζεφίνα. Εἶνε χωμένη σὲ μιὰ γωνιά τοῦ ἀμαξιού καὶ τρεμουλιάζει μεσ' στὸ παναφώρι τῆς τὸ φοδραρισμένο με γούνα καὶ ὄλο ἀπὸ βελούδο. Τὰ μπράτσα καὶ τὰ χέρια τῆς εἶνε χωμένα στὸ πολὺ μεγάλο γουνένιο μανσόν. Ἐνα βέλο ἀπὸ ἄσπρη δαντέλλα ριγμένο πάνω στὴ βελούδινη καὶ γουνένια καπὸτα τῆς κρύβει τὸ πρόσωπο καὶ τὰ δάκρυά της. Οἱ πιστὲς τῆς ἀναγνώστριες καθησμένες μπροστά της σωπαίνουν με σεβασμό. Δὲν ἀκούγεται παρὰ ὁ θόρυβος τῶν τροχῶν καὶ τῶν πετάλων, τὰ κουνουνάκια, ὁ ἥχος τοῦ καμτσικιοῦ μεσ' στὸν ἀγέρα, καὶ τὸ βαρὺ κατακλύσιμα τῆς καταιγίδας. Καὶ τρέχουν ἀνάμεσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ παγωμένη ὑγρότητα, σὰν σ' ἓναν ἐφιάλτη.

Σὲ μιὰ ἀπόστασι, πίσω ἀπ' τὴν «Ὁπάλη» προχωροῦν τ' ἀμάξια τῆς ἀκολουθίας, οἱ βαλίτσες, τὰ εὐνοοῦμενα ζῶα, ἡ φωλιά, τὰ κλουβιά, ὁλόκληρη μετακόμισι μελαγχολικὴ, καὶ περισσότερο τοιγὰ νικη παρὰ αὐτοκρατορικὴ. Ἡ Ζωζεφίνα κλαίει καὶ ὀνειρεύεται, καὶ συγχρόνως σκέπτεται. Εἶνε λυπημένη, ἀλλ' ὄχι δυσχερῆς ἀπ' τὸν ἑαυ-
τό της. Ὑπέστη με χάριν καὶ με ἀπαράμιλλη μεγαλοπρέπεια τὴ φρικτὴ δοκιμασία τοῦ πομπώδους αὐτοῦ διαζυγίου, ὅπου μετὰ ἐπισημοῦς, σ' ἓνα κύκλο οἰκογενειακοῦ ἐπίσημο, ὁ αὐτοκράτωρ πάντοτε θεατρίνος, πάντοτε προσέχοντας τὴν ἐντύπωσι πού θὰ δώσῃ, διακήρυξε, με τὸ χέρι του στὸ χέρι τῆς Ζωζεφίνας, τοὺς κρατικούς λόγους πού τὸν ἀνάγκασαν σὰν νέος Τίτων, νὰ χωριστῇ ἀπὸ τὴ στείρα αὐτὴ Βερνίκη.... Ἡ Ζωζεφίνα ἀπάντησε, τῆς εἶχαν ἐτοιμάσει ἐλόκληρο λόγο.

Τὸν ξανάφτιαξε μ' αὐτὴ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τῆς καρδιάς πού τὴν διακρίνει στὸ καθετί, καὶ ἡ συγκίνησός της, τὰ δάκρυά της τὴν ἐμπόδισαν νὰ τὸν διαβάσῃ μέχρι τέλους. Ἐδῶσε τὸ χειρόγραφο στὸν κόμητα Ρενώλτ ντὲ Σαιντ-Ζάν ντ' Ἀνζελὺ πού ἐπρόφερε, τρέμωντας ὁ ἴδιος, τὰ λόγια τὰ γραμμένα ἀπ' τὴ Ζωζεφίνα: «...Ὁ,τι κατέχω εἶν' ἀπ' αὐτόν, τὸ χέρι του με ἔσπεψε, καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῦ θρόνου δὲν ἐδέχθηκα παρὰ ἐνδείξεις συμπαθείας καὶ ἀγάπης τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ἀναγνωρίζω τὰ αἰσθήματα αὐτά, καὶ συγκατανεύω στὴ διάλυσί ἐνὸς γάμου πού εἶνε στὸ ἔξῃς ἐμπόδιο γιὰ τὸ καλὸ τῆς Γαλλίας, πού τῆς στερεῖ τὴν εὐτυχία νὰ διοικηθῇ μιὰ μέρα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους ἐνὸς μεγάλου ἀνδρός, πού ἡ θεῖα Πρόνοια τὸν σπρώχνει νὰ ἐξαλείψῃ τὰ κακὰ μιᾶς φοβερῆς ἐπανάστασης καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ τὸ βωμό, τὸ θρόνο, καὶ τὴν κοινωνικὴ τάξι... Ἀλλ' ἡ διάλυσίς τοῦ γάμου μου δὲ θ' ἀλλάξῃ

τίποτε ἀπ' τὰ αἰσθήματα τῆς καρδιάς μου, κτλ...

Καὶ στὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ λόγου, μιὰ καταιγίδα ἀπὸ ἄνεμο καὶ βροχὴ ξεσποῦσε με φοβερὸ θόρυβο στὸ Παρίσι, τρομάζοντας τὴς εὐαίσθητες καρδιές. Ποτὲ ἡ Ζωζεφίνα, πού παντρεύτηκε ἓνα «μικρὸ παπουτσωμένο γάτο» δίχως πεντάρα, καὶ ροῦχα, καὶ χωρίστηκε ἀπ' τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων, στὴν κορυφὴ τῆς δόξας του, δὲν ὑπῆρξε πὺρ βασιλικιά, πὺρ μεγάλῃ καὶ πὺρ αὐτοκρατορίας ἀπ' τὴ στιγμή αὐτὴ πού κατέβηκε τὰ σκαλοπάτια αὐτοῦ τοῦ θρόνου πού δὲν ὀνειρεύτηκε νὰ τὸν ἀνεβῇ...

Ἡ βροχή, ἡ βροχή... Ὁ αὐτοκράτορας θὰ πᾶν βέβαια στὸ Τριανόν, ν' ἀναπαυθῇ καὶ νὰ φάῃ μονάχος, ὅπως δὲν τ' ἄρεσει νὰ κἀνῃ. Μὰ θὰ τοῦ λείψουν οἱ συνήθειές του, ὅχι ἡ γυναίκα. Στὰ γράμματα πού τῆς στέλνει ἀργότερα δείχνει ἓνα κοινὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν παλιὰ του συντροφισσα, καὶ δὲν πρέπει νὰ πάρῃ κανεὶς γιὰ λύπη τὸ σκυθρωπὸ ὕφος ἐνὸς πνεύματος ἀπλῶς δυσχερῆς μεν ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του...

Ἡ βροχή... Ὁ αὐτοκράτορις ὀνειροπολεῖ κάτω ἀπὸ τὸ βέλο τῆς. Δὲν κλαίει πιά. Τὰ συντελεσμένα γεγονότα ἐρχοῦνται λίγο λίγο πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἡσυχάζουν. Ἐχει ἀνάγκη ἡσυχίας, γαλήνης. Ἐκεῖνο πού δὲν ἔπαυε νὰ φοβᾶται τόσο, συντελεσθὲν τέλος, καὶ τὸ δέχεται, μάλιστα με μὴν ἰδιαίτερη ἀνακούφισι. Δὲν μποροῦσε πιά. Πέθαινε κάθε μέρα ἀπὸ φόβο, ἀνησυχία, ἀμφιβολία, ζήλεια... Τώρα τέλειωσε. Θ' ἀνασάνῃ, θὰ καλλιεργήσῃ τὰ λουλούδια τῆς, θὰ κυττάξῃ τὰ παιδιὰ τῆς, τὰ ἐγγόνια τῆς, τοὺς φίλους τῆς, θὰ εἶνε μεγαλόπρεπα πλούσια ἀκόμα, θὰ ταξιδεύῃ θάξῃ φορέματα... Δὲ θὰ περνᾷ πιά τὴ ζωὴ τῆς με τρόμους, τρέμοντας μὴ προκαλέσῃ καμμιά δυσχερῆς, μὴ μάθῃ ξαφνικὰ ἓνα γεγονός μοιραῖο... Καὶ ἀκούγοντας τὸ μουσκεμένο καλπασμὸ τῶν ἀλόγων, κυττάζοντας ἀφηρημένα ἀπ' τὸ τζάμι τῆς καρότσας τὸ νερὸ πού ὑφαίνει ἓνα σαχτὶ σάβανο ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ τὴ χειμωνιάτικη γῆ, βλέπει νὰ περνοῦν οἱ σκιὲς αὐτῶν τῶν

τελευταίων χρόνων, πάντα γεμάτων νίκες γιὰ τὸν αὐτοκράτορα καὶ καταστροφὲς γι' αὐτὴν.

Μὰ φθάνουν κιόλας... Τί χρόνιο πού κάνει! καὶ πῶς βρέχει πάντα: Ἡ Μαλμαϊζὸν παρουσιάζεται παγωμένη, πένθιμη. Κι' αὐτὴ ἡ βροχή, αὐτὴ ἡ βροχὴ πού δὲ θέλει νὰ πάψῃ, πού δὲ θὰ πάψῃ ποτέ, πού σκορπίζει σ' ὅλα τὰ πράγματα μιὰν ἀστείρευτὴ ἀπελπισία πού μ' ὄλο τὸ χειμῶνα, ἔχει ὀρμὲς καταιγίδας καὶ σὲ κάνει νὰ συλλογίσῃς τὴς βροχὲς τῶν θερμῶν κλιμάτων, πού ἡ Ζωζεφίνα τὴς γινώρισε στὴ Μαρτινίκα... Κανεὶς δὲν εἶνε πιά ἐκεῖ κάτω. Μετὰ τὴ σειρά τῆς ἡ μητέρα τῆς πέθανε... Κανένας πια! Ὁχι, εἶνε ἡ Μαριόν, ἡ χοιροτὴ μαῦρη τῆς παραμιά, πού ἴσως θὰ πᾶν νὰ διηγηθῇ τὸ τέλος τῆς φανταστικῆς ζωῆς τῆς, στὸ γέρω παραμυθιάρι...

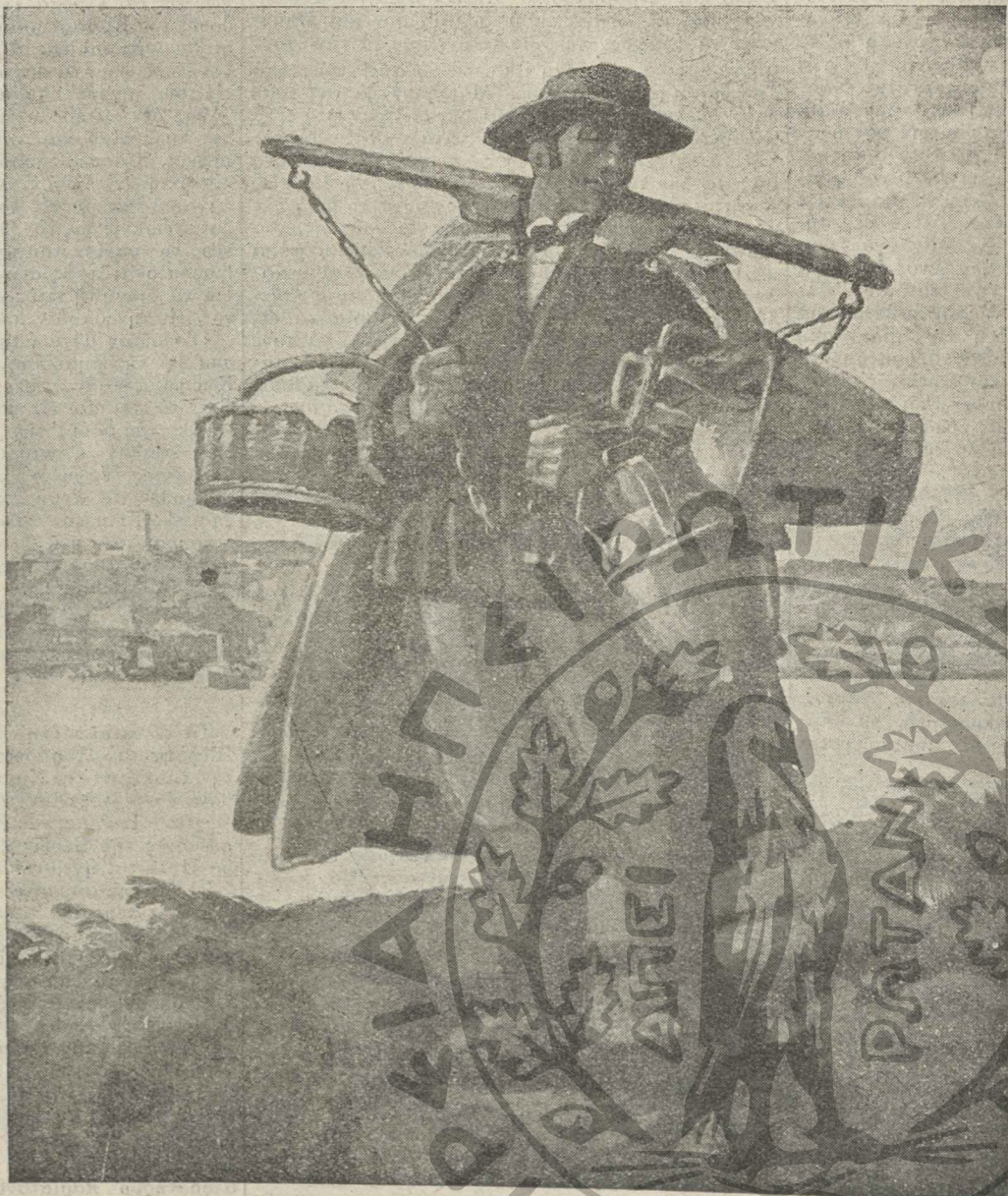
Καὶ ἡ Ζωζεφίνα, χωρὶς νὰ βγάλλῃ τὸ πανωφόρι τῆς—κάνει τόσο κρύο μ' ὅλες τὴς φωτιές,—τριγυρίζει στὸ ἀγαπητὸ της καταφύγιο, τὸ σπίτι πού τόσο ἀγάπησε. Νὰ ἡ βιβλιοθήκη ὅπου ὁ αὐτοκράτορας ἔχει τόσο ἐργασθῇ... γιὰτὶ ἐρχότανε στὴ Μαλμαϊζὸν μόνο γιὰ νὰ ξεκουραστῇ. Αὐτὴ ἡ αἴθουσα τοῦ συμβουλίου... αὐτὴ ἡ τραπέζια πού αἱ πομπηϊανὲς μορφὲς ζωγραφισμένες ἀπ' τὸν Λαφέτ, μοιάζουν σὰ νὰ πετοῦν, πέρνοντας μαζὺ τοὺς τὴ νοσταλγία τῶν περασμένων... αὐτοὶ ὁ διάδρομος ὁ ἄδειος, πού ἦταν γεμάτος θόρυβο, εὐθυμία, πού οἱ καθρέφτες του ἀντανάκλουν τὸς φαιδρότητες, τόσα στολίδια! Ἀχ! ναί, πόσες ὥραιες γυναῖκες! Ὁ Ναπολεὼν περνοῦσε ἐνίοτε καμμιά ἀπ' αὐτές, ἀναγνώστρια, θεατρίνα, ἀπ' τὴν κρυφὴ σκάλα πού πηγαίνει ἀπ' τὴν βιβλιοθήκη, στὴν κάμαρά του... τέλος πάντων! σκέπτεται ἡ Ζωζεφίνα τέλειωσε! Δὲ θὰ μ' ἀπατᾷ πιά! Δὲ θὰ ζηλεύω πιά!

Καὶ μέσα στὴ μελαγχολικὴ σκιά σκέπτεται τὴ γυναῖκα ὅτῃ ἀδυναμία. Γιατί;

Γιατί δὲν τὸ ἤθελε τόσο νὰ τὴν ἀπατᾷ, ἀφοῦ σ' αὐτὲς τὴς ἡμέρες τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς λύπης μπορεῖ νὰ πῇ, ἐκδικούμενη μυστικά,

Δόξα σοι ὁ Θεός, πού ἡ εἰμαρμένη γιὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ μιὰν ὑπέριστατη δοκιμασία, δὲν ἐπέτρεψε ν' ἀγαπήσῃ ποτὲ τὸν αὐτοκράτορα με «ἔρωτα»; Μπᾶ! κοκεταρία, πείσμα, μικροθυμὸι χαϊδεμένου παιδιοῦ, πόθος ἐπικίνδυνος νὰ δοκιμάξῃ μέχρι τίνος σημείου λιγοστεύει ἡ γοητεία τῆς... τὴν ἐνόλησε σὲ πολὺ αὐτὸς ὁ ἰσχυρὸς δυνάστης, μετὶ παρατηρήσεις του, τὴς σκηνὴς του! Γελάει σήμερον πού τὰ θυμᾶται—μὰ ὥστόσο!

Ἐνα ἄγνωστο αἰσθημα ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε ἐγωϊσμό, ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει σὰ μιὰν ἀγνὴ φωτιά στὴν ψυχὴ τῆς ἐγκαταλειμμένης Ζωζεφίνας: εὐγνωμοσύνη, πού δὲν εἶχε ἀκόμα δοκιμάσει, ἀφοσίωσι μαγνητικὴ, συγκινημένος θανασμός, γεμάτος φόβος γιὰ τὸν παρᾶξενον αὐτὸν ἄνθρωπο πού ὅτι πῆρε τὸ μεγαλεῖο τῆς, ἡ λάμψη τῆς, ἡ δόξα τῆς, ὁ τυραννικὸς τῆς φίλος, καὶ δὲν εἶνε πιά παρὰ ἡ νοσταλγία τῆς. Αὐτὴ ἡ διαδρομὴ μεσ' στὴ βροχὴ μοιάζει σὰ νὰ βάσταξε χρόνια. Χωρισμένη ἀπ' τὸν αὐτοκράτορα ὄχι γιὰ λίγες ὥρες μὴ γιὰ πάντα, δὲν τὸν κυττάζει πιά μετὰ τὰ μάτια τὰ συζυγικά, τὰ μάτια τῆς γυναίκας πού βρίσκεται πάντα ἐκεῖ κοντά... τῆς φανερώνεται μεσ' τὴν δυνάμει του καὶ στὴ μεγαλοφυΐα του, κι' ἀκόμα μέσα σ' ὅλη τὴν ὀλέθρια ὑπερηφάνειά του. Δὲν κλαίει πιά γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τῆς, μὰ γιὰ Κεῖνον... Καὶ κεῖνο τὸ βράδυ ἴσως ἡ μικροῦλα κρεωλὴ ν' ἀγάπησε τέλος περισσότερο ἀπὸ τρυφερὰ τὸν Ναπολεὼνα Βοναπάρτη, γιὰτὶ ἦταν πιά πολὺ «γυναίκα» Μετάφρασ. ΜΥΡΤΙΑΓΙΣΣΑΣ

MORCHAIN.—Γαλακτοπώλης ἀπὸ τὴν Charente.

[Αἰθερὰ Γάλλων Καλλιτεχνῶν]